

TRUMPALAIKIO IR ILGALAIKIO KAINŲ KITIMO ASPEKTAI LIETUVOS GRŪDŲ IR RAPSŲ BEI JŲ PRODUKTŲ RINKOSE

Vidmantas BRADŪNAS

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus vyresnysis mokslo darbuotojas, vidmantas@laei.lt

Pastarieji treji metai šalies grūdų ir rapsų augintojams buvo gana geri – grūdų derlius didėjo apie 10 proc. kasmet, o šalies apsirūpinimas savos gamybos grūdais vidutiniškai – net 45 proc. punktais. Sparčiai išaugusi pasiūla tapo pagrindine priežastimi, nulėmusia kainų pokyčius grūdų ir rapsų bei jų produktų rinkose. Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos (ES) valstybėse grūdų vidutinės supirkimo kainos sumažėjo labai panašiai. Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos sumažėjo skirtingai: kvietinių ir ruginių miltų – žymiai daugiau nei ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų, o minėtų produktų mažmeninės kainos nukrito mažiau. Lietuvoje žemdirbio lyginamosios dalies sumažėjimą ruginės duonos ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninių kainų struktūroje lėmė nukritusios grūdų supirkimo kainos ir beveik nemažėjančios jų produktų mažmeninės kainos. Grūdų ir rapsų bei jų produktų kainos per analizuojamą laikotarpį buvo nestabilios, kadangi minėtų prekių rinkose vyravo beveik tobula konkurencija, o jų paklausa ir pasiūla neelastinga. Ilgą laiką grūdų kainoms buvo būdinga mažėjimo tendencija – grūdų ir rapsų produktų paklausa didėjo palyginti lėtai, o pasiūla – žymiai greičiau.

Raktažodžiai: grūdai, rapsai, kaina, kainų struktūra, pasiūla, paklausa.

Įvadas

Vadovaujantis Konkurencijos įstatymo nuostatomis, tyrime išskirtos dvi prekių rinkos: grūdų bei jų produktų ir rapsų sėklų bei jų produktų. Grūdų ir jų produktų rinkoje vyrauja javų grūdai, todėl ankštinių augalų grūdų ir jų produktų rinka šiame straipsnyje nenagrinėta. Kadangi Lietuvoje aliejinių augalų grupėje rapsų sėklos sudaro beveik 100 proc., jos ir jų gaminiai pateikiami kaip atskira prekių grupė.

Sparčiai išaugusi grūdų bei rapsų sėklų pasiūla ir tapo pagrindine priežastimi, nulėmusia kainų pokyčius minėtų prekių rinkose. Grūdų ir rapsų bei jų produktų kainos per analizuojamą trumpą laikotarpį buvo nestabilios, per ilgesnį laikotarpį joms buvo būdinga mažėjimo tendencija, o ūkininkų perkamų gamybos reikmenų kainos augo. Minėtų prekių paklausa ir pasiūla per analizuojamą laikotarpį buvo neelastingos. Be to, per ilgą laikotarpį grūdų ir rapsų produktų paklausa didėjo palyginti lėtai, o pasiūla – žymiai greičiau. Grūdų ir rapsų bei jų produktų rinkų atskirų segmentų ir jų tarpusavio sąveikos įtaka dabartinėmis konkurencijos sąlygomis vykstantiems ekonominiams procesams yra gana nevienoda.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti grūdų ir rapsų bei jų produktų rinkose vykstančius ekonominius procesus bei jų pokyčių priežastis.

Tyrimo uždaviniai:

- išanalizuoti grūdų ir rapsų bei jų produktų pasiūlą ir paklausą bei kainų tendencijas;
- įvertinti atskirų rinkos segmentų ir jų tarpusavio sąveikos įtaką analizuojamų produktų kainų pokyčiams;
- palyginti grūdų ir rapsų bei jų produktų kainų pokyčius Lietuvos ir kitų ES valstybių rinkose ir apibendrinti jų priežastis.

Tyrimui atlikti naudoti statistinių duomenų sisteminimo ir vertinimo, lyginamosios analizės, grafinio vaizdavimo metodai.

Javų ir rapsų pasėliai bei derlius

Išankstiniais duomenimis, 2009 metais Lietuvoje bendras grūdų derlius bus 10,6 proc., o rapsų sėklų – 30,6 proc. didesnis nei 2008-aisiais (1 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Žemės ūkio augalų pasėlių plotas, derlingumas ir derlius Lietuvoje 2008 ir 2009 metais [4]
Area, yield and harvest of agricultural crops in Lithuania in 2008 and 2009

Augalai Crops	Plotas, tūkst. ha Area, thou ha			Derlingumas, t/ha Yield, t/ha			Derlius, tūkst. t Harvest, thou t		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009*	pokytis, change, %	2008	2009*	pokytis, change, %
Grūdiniai Grain crops	1058,7	1152,9	8,9	3,29	3,34	1,5	3484,2	3855,1	10,6
Javai / Cereals	1022,0	1106,4	8,3	3,35	3,40	1,5	3421,9	3764,8	10,0
žieminiai winter cereals	464,4	626,8	35,0	4,14	3,77	-8,9	1921,3	2362,9	23,0
kviečiai / wheat	290,0	397,2	37,0	4,76	4,20	-11,8	1381,1	1668,2	20,8
rugiai / rye	74,3	82,2	10,6	2,76	2,60	-5,8	204,9	213,7	4,3
miežiai / barley	12,4	23,1	86,3	3,94	3,60	-8,6	48,9	83,2	70,1
kvietrugiai triticale	87,7	124,3	41,7	3,27	3,20	-2,1	286,4	397,8	38,9
vasariniai spring cereal	557,6	479,6	-14,0	2,69	2,92	8,6	1500,6	1401,9	-6,6
kviečiai / wheat	113,5	102,8	-9,4	3,01	3,20	6,3	341,4	329,0	-3,6
miežiai / barley	320,1	254,3	-20,6	2,88	3,10	7,6	921,5	788,3	-14,5
kvietrugiai triticale	10,5	11,5	9,5	2,34	2,50	6,8	24,6	28,8	17,1
avižos / oats	75,3	63,8	-15,3	2,05	2,50	22,0	154,4	159,5	3,3
varpinių augalų mišiniai / mixed cereal	2,8	17,7	6,3 k.	2,05	2,50	22,0	5,6	44,3	7,9 k.
grikiai / buckwheat	27,5	21,8	-20,7	0,76	1,00	31,6	20,9	21,8	4,3
kukurūzai grūdams maize for grain	7,6	7,5	-1,3	4,21	4,00	-5,0	32,0	30,0	-6,2
kiti javai other cereal	0,3	0,2	-33,3	0,76	1,00	31,6	0,2	0,2	0,0
Ankštiniai Leguminous	36,7	46,5	26,7	1,70	1,94	14,1	62,3	90,3	44,9
žirniai / peas	15,3	25,2	64,7	1,90	2,40	26,3	29,1	60,5	2,1 k.
pupos / beans	2,6	2,2	-25,4	1,65	1,40	-15,2	4,3	3,1	-28,9
Sėmeniniai linai Seed flax	0,2	0,2	0,0	1,00	1,50	50,0	0,2	0,30	50,0
Rapsai / Rape	161,6	191,9	118,8	2,04	2,24	109,8	330,2	430,6	130,4

* Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto prognozė / Forecast of the Lithuanian Institute of Agrarian Economics.

Lietuvoje 2009 metais grūdinių augalų pasėliai užėmė 1152,9 tūkst. ha plotą, arba 8,9 proc. daugiau nei 2008 metais. Javais apsėta 1106,4 tūkst. ha, arba 84,4 tūkst. ha (8,3 proc.) daugiau nei praėjusiais metais. Palyginti su 2008 metais, 2009-aisiais žemdirbiai augino 96,5 tūkst. ha (23,9 proc.) daugiau kviečių, 7,9 tūkst. ha (10,6 proc.) – rugių, 37,6 tūkst. ha (38,3 proc.) – kvietrugių, bet 55,1 tūkst. ha (16,6 proc.) mažiau miežių. Žiemkenčių plotas padidėjo 162,4 tūkst. ha, arba 35,0 proc., o vasarinių javų sumažėjo 78,0 tūkst. ha, arba 14,0 proc. Grūdinių augalų derliaus didėjimą, palyginti su 2008 metais, lėmė išaugę jų pasėliai ir prognozuojamas 1,5 proc. didesnis derlingumas. Ankštinių augalų pasėlių plotas padidėjo 26,7 proc., numatomas 14,1 proc. didesnis derlingumas. Rapsais buvo apsėta 191,9 tūkst. ha, arba 30,3 tūkst. ha (18,8 proc.) daugiau nei 2008-aisiais. Rapsų pasėliai sudarė 10,5 proc. (2008 m. – 9,3 proc., 2007 m. – 10,1 proc.) visų pasėlių ploto. Žieminių rapsų pasėliai padidėjo 62,1 proc., vasarinių – 10,9 proc. sumažėjo.

Grūdų ir rapsų sėklų supirkimas Lietuvoje

Per 2009 metų devynis mėnesius Lietuvoje supirkta 1937,15 tūkst. t javų grūdų ir 316,09 tūkst. t rapsų sėklų, arba atitinkamai 279,84 tūkst. t (16,9 proc.) ir 78,33 tūkst. t (32,9 proc.) daugiau nei praėjusiais metais tuo pačiu laikotarpiu (2 lentelė). 2007–2009 metais javų bei rapsų derlius buvo geras ir žemdirbiai galėjo pasiūlyti rinkai daug daugiau grūdų bei rapsų sėklų. Išaugusi jų pasiūla sudarė realias prielaidas didinti supirkimą. Daugiausia per minėtą laikotarpį išaugo I ir II klasės maistinių kviečių, kvietrugių bei rapsų sėklų supirkimas, o mažiau supirkta visų rūšių miežių, avižų ir kukurūzų.

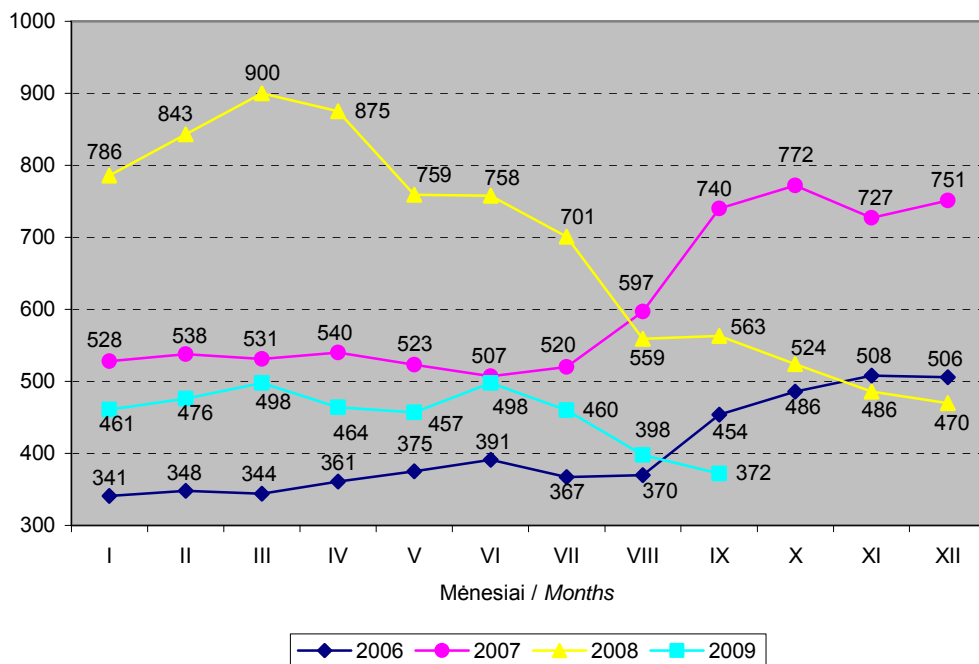
2 lentelė / Table 2

Grūdų ir rapsų sėklų supirkimas 2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [2; 4]
Purchase of grains and rapeseed in January–September 2008 and 2009

Grūdai ir rapsų sėklos <i>Grains and rapeseed</i>	Supirkta, tūkst. t <i>Amounts purchased, thou t</i>			Vidutinė kaina, Lt/t <i>Average purchase price, Lt/t</i>		
	2008	2009	pokytis, <i>change,</i> %	2008	2009	pokytis, <i>change,</i> %
Javų grūdai / Cereal grains	1657,31	1937,15	16,9	573	369	-35,6
kviečiai / <i>wheat</i>	1003,00	1290,78	28,7	614	406	-33,9
I klasės maistiniai <i>food wheat, class I</i>	140,08	395,91	182,6	734	422	-42,5
II klasės maistiniai <i>food wheat, class II</i>	428,01	567,63	32,6	657	415	-36,8
pašariniai / <i>feed wheat</i>	434,91	327,24	-24,8	532	375	-29,5
rugiai / <i>rye</i>	79,31	87,18	9,9	482	260	-46,1
I klasės maistiniai <i>food rye, class I</i>	51,08	60,40	18,2	487	263	-46,0
miežiai / <i>barley</i>	415,19	334,48	-19,4	541	318	-41,2
maistiniai / <i>food barley</i>	32,23	21,50	-33,3	550	291	-47,1

Grūdai ir rapsų sėklos <i>Grains and rapeseed</i>	Supirkta, tūkst. t <i>Amounts purchased, thou t</i>			Vidutinė kaina, Lt/t <i>Average purchase price, Lt/t</i>		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
salykliniai / <i>malt barley</i>	51,32	37,94	-26,1	770	445	-42,2
pašariniai / <i>feed barley</i>	331,64	275,04	-17,1	505	302	-40,2
avižos / <i>oat</i>	12,60	10,59	-15,9	421	203	-51,8
grikiiai / <i>buckwheat</i>	1,34	1,67	24,6	909	497	-45,3
kvietrugiai / <i>triticale</i>	144,29	211,21	46,4	442	274	-38,0
kukurūzai / <i>maize</i>	1,58	1,24	-21,5	712	423	-40,6
Rapsų sėklos / <i>Rapeseed</i>	237,76	316,09	32,9	1288	837	-35,0

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, kaip ir kelerius pastaruosius metus, didžiausią supirktų javų grūdų dalį sudarė kviečiai – 66,6 proc. ir miežiai – 17,3 proc., kvietrugiai – 10,9 proc., rugiai – 4,5 proc., o avižos – tik 0,6 proc.

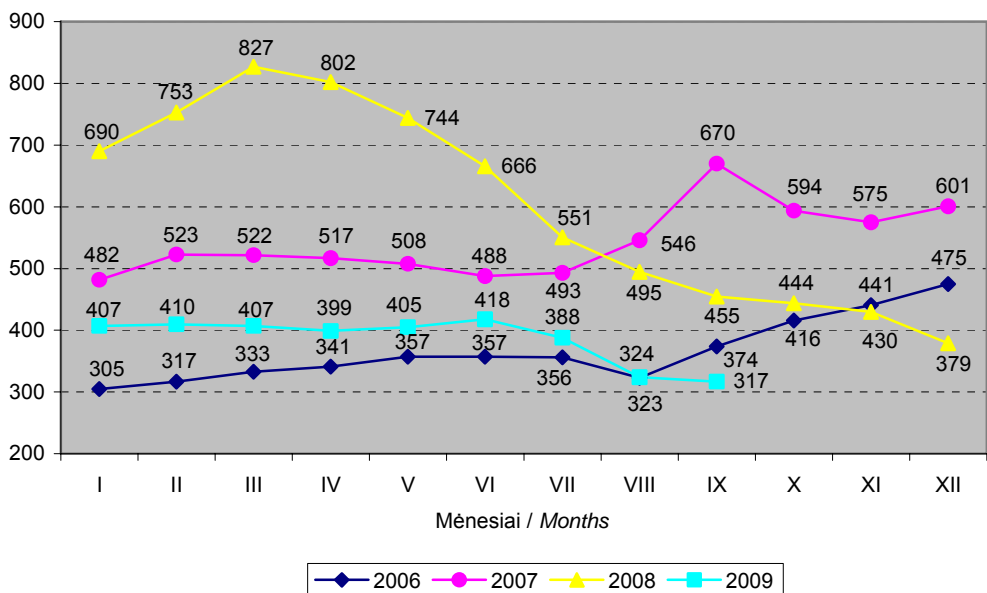

1 pav. Maistinių kviečių supirkimo kaina 2006–2009 metais, Lt/t [2; 4]
Figure 1. Food wheat purchase price in 2006–2009, Lt/t

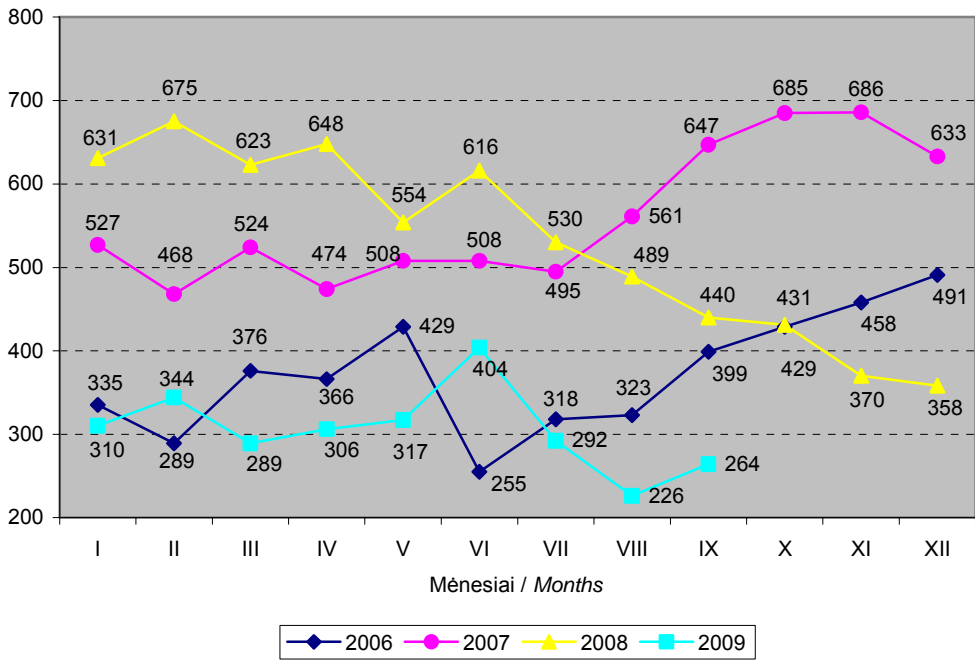
Vidutinės grūdų 2009 metų devynių mėnesių supirkimo kainos, palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, nukrito 35,6 proc., o rapsų – 35,0 proc. Daugiausia per minėtą laikotarpį pigo avižos, rugiai, griekiai ir miežiai. Maistiniai kviečiai per devynis mėnesius atpigę 19,3 proc., ir jų supirkimo kaina rugsėjo mėnesį, palyginti su 2006-ųjų rugsėju, buvo mažesnė net 18,1 proc. Pašariniai kviečiai per minėtą laikotarpį atpigę 22,1 proc. ir rugsėjį buvo perkami 15,2 proc. pigiau nei 2006-ųjų rugsėjį. Maistinių rugių supirkimo kaina nuo metų pradžios sumažėjo 14,8 proc., jie, palyginti su 2006 metų rugsėju, buvo perkami 33,8 proc. pigiau. 2009 metų rugsėjį vidutinė pašarinių miežių supirkimo kaina, palyginti su 2006-ųjų rugsėju, nukrito 32,6 proc., o nuo metų pradžios – 39,1 proc. Rapsų sėklos nuo metų pradžios atpigę 20,0 proc. ir beveik pasiekė 2006 metų kainos lygį (1–5 pav.).

ES valstybėse 2009 metų 30-osios ir 40-osios savaitių grūdų supirkimo kainos, palyginti su 2008-ųjų tomis pačiomis savaitėmis, taip pat sumažėjo (3 lentelė). 2009 metų rugsėjo pabaigoje už maistinius kviečius tik Bulgarijoje buvo mokama 6,9 proc. pigiau nei Lietuvoje, o kitose valstybėse jie buvo 4,1–32,7 proc. brangesni. Pašariniai kviečiai Lietuvoje buvo pigiausi. Maistiniai rugiai ir pašariniai miežiai Lietuvoje taip pat buvo pigiausi, o kitose valstybėse už juos buvo mokama atitinkamai nuo 3,4 proc. iki 2 kartų ir nuo 4,6 iki 27,9 proc. brangiau.

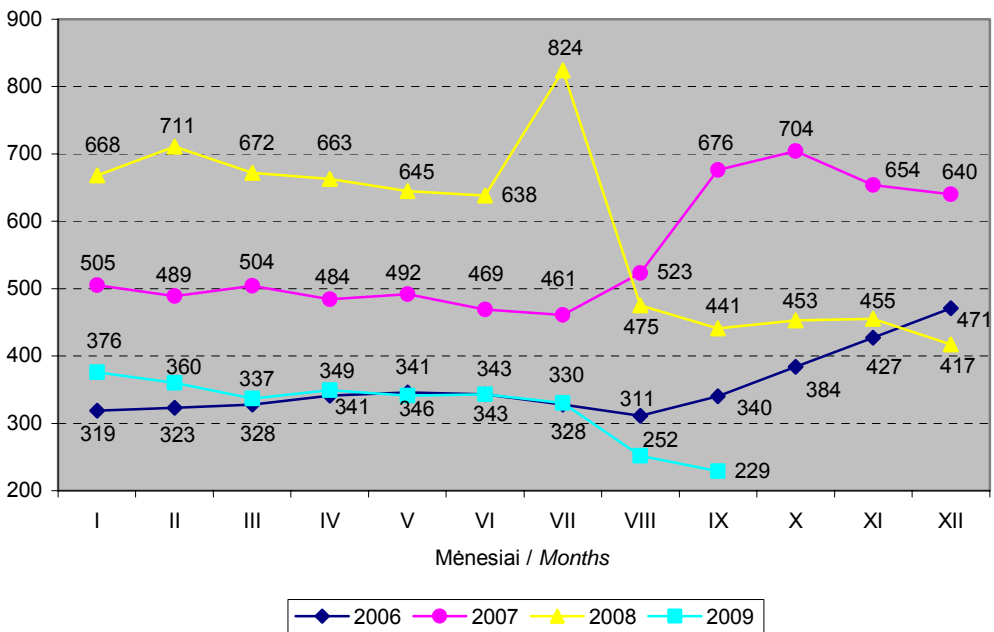
Rapsų kainos sparčiai mažėjo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES valstybėse. 2009 metų rugsėjo pabaigoje brangiausi rapsai buvo Vokietijoje, o pigiausi – Lietuvoje. Rapsų kaina Vokietijoje buvo 17,2 proc., Vengrijoje – 17,0 proc., Lenkijoje – 9,1 proc., Latvijoje – 2,9 proc., Estijoje – 0,3 proc. didesnė nei Lietuvoje. Per metus labiausiai ji sumažėjo Vengrijoje – 37,0 proc. ir Lenkijoje – 31,4 proc. o mažiausiai Vokietijoje – 20,2 proc. ir Estijoje – 22,8 proc.

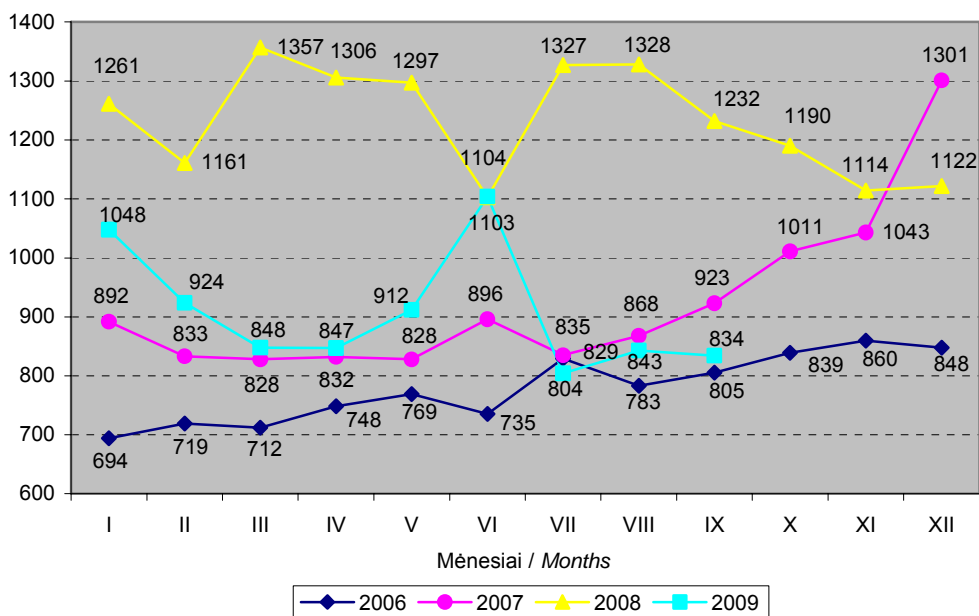
2 pav. Pašarinių kviečių supirkimo kaina 2006–2009 metais, Lt/t [2; 4]
 Figure 2. Feed wheat purchase price in 2006–2009, Lt/t

3 pav. Maistinių rugių supirkimo kaina 2006–2009 metais, Lt/t [2; 4]
 Figure 3. Food rye purchase price in 2006–2009, Lt/t

4 pav. Pašarinių miežių supirkimo kaina 2006–2009 metais, Lt/t [2; 4]
 Figure 4. Feed barley purchase price in 2006–2009, Lt/t

5 pav. Rapsų sėklų supirkimo kaina 2006–2009 metais, Lt/t [2]
Figure 5. Purchase price of rapeseed in 2006–2009, Lt/t

3 lentelė / Table 3

Vidutinės grūdų ir rapsų sėklų kainos kai kuriose ES valstybėse 2008 ir 2009 metais, Lt/t [1]
Average prices of grains in selected EU countries in 2008 and 2009, Lt/t

Valstybės / Country	2008		2009		Pokytis / Change, %	
	30 sav. / week (07-21–27)	40 sav. / week (09-29–10-05)	30 sav. / week (07-20–26)	40 sav. / week (09-28–10-04)	30 sav. week	40 sav. week
Maistiniai kviečiai / Food wheat						
J. Karalystė / UK	716	684	636	459	-11,2	-32,9
Estija / Estonia	653	662	367	405	-43,8	-38,8
Lenkija / Poland	814	522	445	385	-45,3	-26,2
Vokietija / Germany	618	502	449	383	-27,3	-23,7
Latvija / Latvia	713	529	432	369	-39,4	-30,2
Slovakija / Slovakia	683	521	378	362	-44,7	-30,5
Vengrija / Hungary	594	535	382	360	-35,7	-32,7
Lietuva / Lithuania	855	620	406	346	-52,5	-44,2
Bulgarija / Bulgaria	434	492	352	322	-18,9	-34,6
Pašariniai kviečiai / Feed wheat						
J. Karalystė / UK	583	537	403	373	-30,9	-30,5

Valstybės / Country	2008		2009		Pokytis / Change, %	
	30 sav. / week (07-21-27)	40 sav. / week (09-29-10-05)	30 sav. / week (07-20-26)	40 sav. / week (09-28-10-04)	30 sav. week	40 sav. week
Lenkija / Poland	709	445	405	369	-42,9	-17,1
Vokietija / Germany	566	470	419	368	-26,0	-21,7
Estija / Estonia	552	404	325	328	-41,1	-18,8
Latvija / Latvia	614	416	363	313	-40,9	-24,8
Vengrija / Hungary	476	414	332	308	-30,3	-25,6
Slovakija / Slovakia	481	354	285	285	-40,7	-19,5
Lietuva / Lithuania	684	401	351	283	-48,7	-29,4
Maistiniai rugiai / Food rye						
Slovakija / Slovakia	739	658	413	413	-44,1	-37,2
Latvija / Latvia	428	373	270	256	-36,9	-31,4
Estija / Estonia	490	432	306	251	-37,6	-41,9
Lenkija / Poland	677	405	261	211	-61,4	-47,9
Lietuva / Lithuania	521	424	290	204	-44,3	-51,9
Pašariniai miežiai / Feed barley						
Vokietija / Germany	555	444	315	334	-43,2	-24,8
J. Karalystė / UK	501	483	325	320	-35,1	-33,7
Vengrija / Hungary	484	430	314	317	-35,1	-26,3
Lenkija / Poland	624	474	292	302	-53,2	-36,3
Bulgarija / Bulgaria	401	406	295	293	-26,4	-27,8
Estija / Estonia	403	400	280	275	-30,5	-31,2
Latvija / Latvia	472	397	364	273	-22,9	-31,2
Lietuva / Lithuania	495	436	288	261	-41,8	-40,1
Rapsų sėklos / Rapeseed						
Vokietija / Germany	1367	1178	940	940	-31,2	-20,2
Vengrija / Hungary	1585	1490	938	938	-40,8	-37,0
Lenkija / Poland	1358	1275	872	875	-35,8	-31,4
Latvija / Latvia	1199	1199	825	825	-31,2	-31,2
Estija / Estonia	1461	1042	812	804	-44,4	-22,8
Lietuva / Lithuania	1369	1168	724	802	-47,1	-31,3

Grūdų ir rapsų perdirbimas

Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius šalies grūdų ir rapsų sėklų perdirbimo įmonės perdirbo 673,2 tūkst. t grūdų, iš jų: 193,9 tūkst. t maistinių kviečių, 152,9 tūkst. t miežių, 80,7 tūkst. t kvietrugių, 31,3 tūkst. t rugių, 8,6 tūkst. t avižų, 4,8 tūkst. t grikių. Palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, grūdų perdirbta 27,4 tūkst. t, arba 3,9 proc. mažiau. Padidėjo tik kvietrugių perdirbimas – 2,5 karto, avižų – 11,6 proc. ir maistinių kviečių – 3,2 proc., o visų kitų rūšių sumažėjo. Per minėtą laikotarpį buvo perdirbta 145,29 tūkst. t rapsų sėklų – 26,16 tūkst. t (22,0 proc.) daugiau nei tuo pačiu 2008-ųjų laikotarpiu.

Šalies grūdų perdirbimo įmonės 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, miltų gamybą išlaikė beveik tokio paties lygio, o sumažino neapdoroto rapsų sėklų aliejaus – 48,9 proc., pyragų ir konditerijos gaminių – 10,1 proc., šviežios duonos – 5,4 proc. (iš to kiekio ruginės duonos – 2,1 proc., baltos duonos ir batonų – 7,9 proc., javų kruopų – 2,4 proc.) (4 lentelė).

4 lentelė / Table 4

Grūdų ir rapsų sėklų produktų gamyba 2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, tūkst. t [4]
Production of grain and rapeseed products in January–September 2008 and 2009, thou t

Produktų grupė <i>Product group</i>	2008	2009	Pokytis, <i>Change, %</i>
Miltai / <i>Flour</i>	192,56	193,49	0,5
Javų kruopos / <i>Cereal groats</i>	16,42	16,03	-2,4
Šviežia duona: / <i>Fresh bread:</i>	107,32	101,53	-5,4
ruginė / <i>rye bread</i>	46,15	45,18	-2,1
kita (balta ir batonai) <i>other bread</i>	61,17	56,35	-7,9
Pyragai ir konditerijos gaminiai <i>Pastry and confectionery</i>	19,92	17,90	-10,1
Neapdorotas rapsų sėklų aliejus <i>Crude rapeseed oil</i>	19,32	9,87	-48,9

Grūdų produktų vidaus rinka

Grūdų ir rapsų sėklų produktų gamybos sumažėjimui didžiausios įtakos turėjo sumažėjusi prekyba jais (5 lentelė). Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius, palyginti su 2008-ųjų analogišku laikotarpiu, daugiausia sumažėjo neapdoroto rapsų sėklų aliejaus (48,5 proc.), kviečių kruopų (38,6 proc.), miežių kruopų (19,2 proc.) ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų (21,3 proc.) pardavimas.

Grūdų ir rapsų sėklų produktų didmeninės kainos per tą patį laikotarpį sumažėjo 15,3–38,6 proc. Labiausiai sumažėjo neapdoroto rapsų sėklų aliejaus, ruginių sijotų, II rūšies kvietinių miltų, kviečių, manų ir miežių kruopų didmeninės kainos.

Grūdų ir rapsų sėklų produktų pardavimas 2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [2]
Sales of grain and rapeseed products in January–September 2008 and 2009

Grūdų ir rapsų sėklų produktai <i>Grain and rapeseed products</i>	Parduota, tūkst. t <i>Amounts sold, thou t</i>			Vidutinė pardavimo kaina, Lt/t <i>Average sale price, Lt/t</i>		
	2008	2009	pokytis, <i>change, %</i>	2008	2009	pokytis, <i>change, %</i>
Kvietiniai miltai / Wheat flour						
aukščiausiosios rūšies <i>best quality</i>	71,51	56,28	-21,3	1227	1012	-17,5
I rūšies <i>first quality</i>	25,91	23,37	-9,8	1143	848	-25,8
II rūšies <i>second quality</i>	4,42	4,21	-4,7	1043	717	-31,3
Ruginiai miltai / Rye flour						
sijoti / <i>sift flour</i>	8,53	7,61	-10,8	1104	715	-35,2
pasijoti <i>half-sifted flour</i>	5,29	5,17	-2,3	976	708	-27,5
Kruopos / Groats						
kviečių / <i>wheat</i>	1,32	0,81	-38,6	1135	770	-32,2
manų / <i>semolina</i>	2,60	2,91	11,9	1302	890	-31,6
miežių / <i>barley</i>	2,91	2,35	-19,2	1113	722	-35,1
perlinės <i>pearl-barley</i>	2,20	1,95	-11,4	1225	872	-28,8
grikių / <i>buckwheat</i>	4,30	4,02	-6,5	2188	1854	-15,3
Neapdorotas rapsų sėklų aliejus <i>Crude rapeseed oil</i>	15,02	7,73	-48,5	3211	1971	-38,6

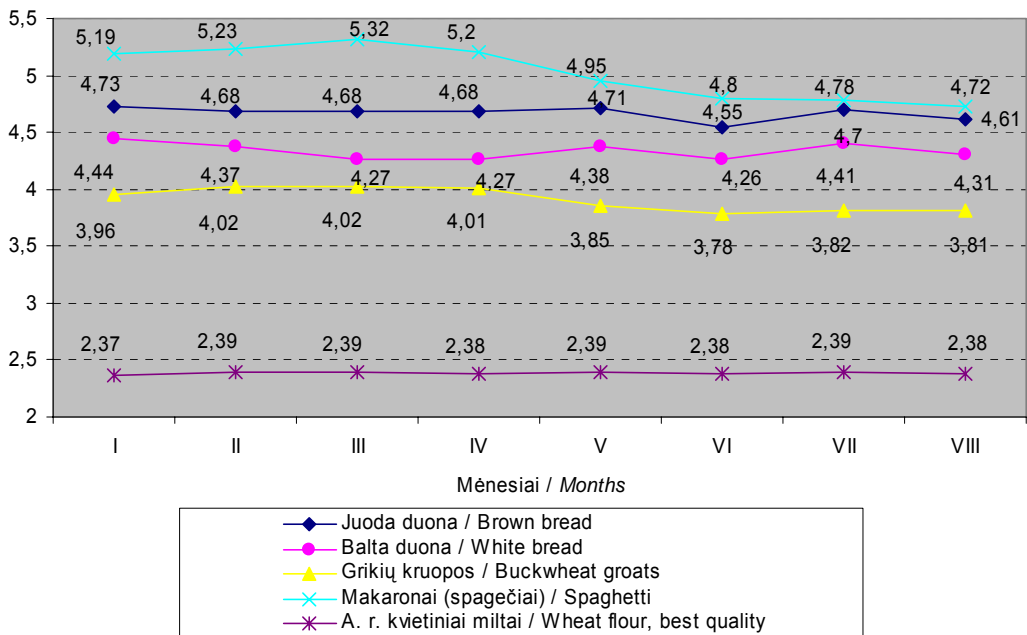
Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos, pradėjusios mažėti 2008 metų rugpjūčio mėnesį, mažėjo ir 2009-aisiais. Per devynis mėnesius ruginių sijotų miltų didmeninė kaina sumažėjo 18,0 proc., aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 16,2 proc., pasijotų ruginių miltų – 9,1 proc., bato no iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 8,9 proc., ruginės duonos – 1,1 proc. Javų kruopų didmeninės kainos per tą patį laikotarpį sumažėjo: perlinių – 19,7 proc., grikių – 17,4 proc., manų – 15,5 proc., kviečių – 14,3 proc., miežių – 8,4 proc.

2009 metų rugsėjo mėnesį, palyginti su 2008-ųjų rugsėju, labiausiai nukrito ruginių sijotų miltų ir perlinių bei kviečių kruopų didmeninės kainos (6 lentelė).

Miltų ir kruopų didmeninės kainos 2008 ir 2009 metų rugsėjo mėnesį, Lt/t [2]
Wholesale prices of flour and groats in September 2008 and 2009, Lt/t

Produktai / Products	2008	2009	Pokytis / Change, %
Aukščiausios rūšies kvietiniai miltai <i>Wheat flour, best quality</i>	1128	769	-31,8
Ruginiai sijoti miltai / <i>Rye flour, sifted</i>	1050	698	-33,5
Ruginiai pasijoti miltai / <i>Rye flour, half-sifted</i>	954	678	-28,9
Perlinės kruopos / <i>Pearl-barley</i>	1343	643	-52,1
Kviečių kruopos / <i>Wheat groats</i>	1005	690	-31,3
Manų kruopos / <i>Semolina</i>	1061	819	-22,8

Pagrindinių grūdų produktų, išskyrus aukščiausios rūšies kvietinius miltus ir baltą duoną, mažmeninės kainos nuo 2009 metų pavasario pradėjo mažėti (6 pav.). Nuo metų pradžios atpigo juoda duona – 3,4 proc., grikių kruopos – 5,1 proc., makaronai (spagečiai) – 12,9 proc., balta duona kainavo tiek pat, o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai pabrango 0,4 proc.

6 pav. Grūdų produktų kainos prekybos centruose 2009 metais, Lt/kg [2]
Figure 6. Prices of grain products in supermarkets in 2009, Lt/kg

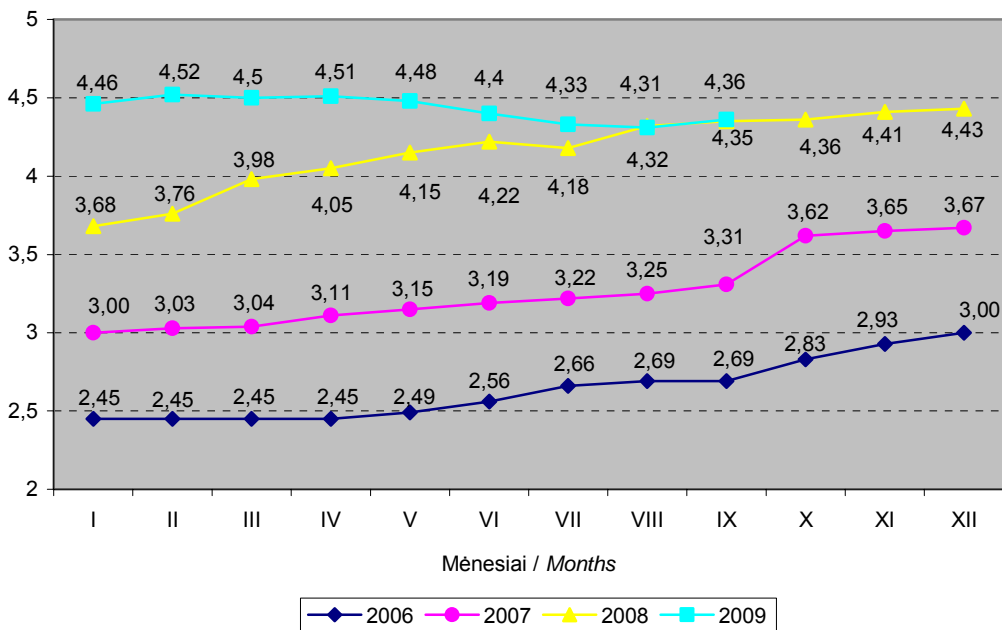
Vilniuje 2009 metų rugsėjo mėnesį balta duona skrudinti buvo tik 3,6 proc., aukščiausios rūšies kvietiniai miltai – 2,5 proc. pigesni, o makaronai (spagečiai) – 24,9 proc. brangesni nei prieš metus (7 lentelė). Rygoje per minėtą laikotarpį balta duona skrudinti pabrango 12,6 proc., bet vis tiek ji buvo 26,0 proc. pigesnė nei Vilniuje, o makaronai (spagečiai) – 2,6 proc., aukščiausios rūšies kvietiniai miltai – 3,9 proc. atpigo, tačiau jų kaina vis tiek buvo atitinkamai 32,2 proc. ir 4,7 proc. didesnė nei Vilniuje. Varšuvoje per tą patį laikotarpį atpigo balta duona skrudinti – 16,0 proc. ir makaronai (spagečiai) – 8,4 proc. ir buvo atitinkamai 21,0 proc. bei 7,3 proc. brangesni nei Vilniuje, o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai 15,4 proc. pabrango, tačiau vis tiek buvo 23,4 proc. pigesni nei Vilniuje. Taline balta duona skrudinti per minėtą laikotarpį atpigo 8,7 proc. ir kainavo beveik 0,5 proc. mažiau nei Vilniuje, o makaronai (spagečiai) – 11,5 proc., aukščiausios rūšies kvietiniai miltai 2,1 proc. pabrango ir buvo atitinkamai 42,0 proc. ir 2,6 proc. brangesni nei Vilniuje. Tenka pastebėti, kad grūdų produktai daugelyje valstybių sostinių, išskyrus Berlyną, Stokholmą ir Helsinkį, žymiai pigesni nei Vilniuje, nors maistinių kviečių kainos labai panašios. Darytina prielaida, kad Lietuvoje aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninių kainų nemažėjimo priežastys slypi prekybos sektoriuje.

7 lentelė / Table 7

Grūdų produktų mažmeninės kainos kai kurių ES šalių sostinėse
2008 ir 2009 metų rugsėjo mėnesį, Lt/kg [2]
*Retail prices of grain products in the capital cities of selected EU countries
in September 2008 and 2009, Lt/kg*

Sostinės <i>Capital cities</i>	Balta duona skrudinti <i>White bread for toast</i>			Makaronai (spagečiai) <i>Spaghetti</i>			A. r. kvietiniai miltai <i>Wheat flour, best quality</i>		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
Budapeštas	3,33	3,20	-3,9	14,88	12,96	-12,9	2,68	1,86	-30,6
Ryga	5,23	5,89	12,6	7,76	7,56	-2,6	2,56	2,46	-3,9
Praha	8,76	6,19	-29,3	5,62	4,72	-16,0	2,03	1,30	-36,0
Amsterdamas	6,26	6,79	8,5	1,96	2,04	4,1	1,76	1,40	-20,5
Talinas	8,69	7,93	-8,7	7,28	8,12	11,5	2,36	2,41	2,1
Vilnius	8,26	7,96	-3,6	4,58	5,72	24,9	2,41	2,35	-2,5
Bratislava	8,66	9,19	6,1	8,66	7,88	-9,0	1,58	0,99	-37,3
Varšuva	11,46	9,63	-16,0	6,70	6,14	-8,4	1,56	1,80	15,4
Berlynas	12,65	12,45	-1,6	7,80	8,04	3,1	2,45	2,16	-11,8
Stokholmas	12,79	13,59	6,3	8,80	8,72	-0,9	3,49	2,19	-37,2
Helsinkis	14,25	13,85	-2,8	9,04	9,62	6,4	2,38	2,40	0,8

Nors pagrindinių grūdų produktų mažmeninės kainos mažėjo nežymiai, jos beveik pasiekė 2008 metų kainų lygį. 2009 metų rugsėjo mėnesio vidutinė mažmeninė kaina, palyginti su 2008-ųjų rugsėju, buvo: ruginės duonos – 0,2 proc. didesnė, o batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 1,4 proc. mažesnė. 7 ir 8 paveiksluose pateikta šių gaminių kainų dinamika rodo, kad per devynis 2009 metų mėnesius ruginės duonos kaina sumažėjo tik 2,2 proc., o batono – 3,5 proc.

7 pav. Ruginės duonos mažmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/kg [4]
Figure 7. Retail price of rye bread in 2006–2009, Lt/kg

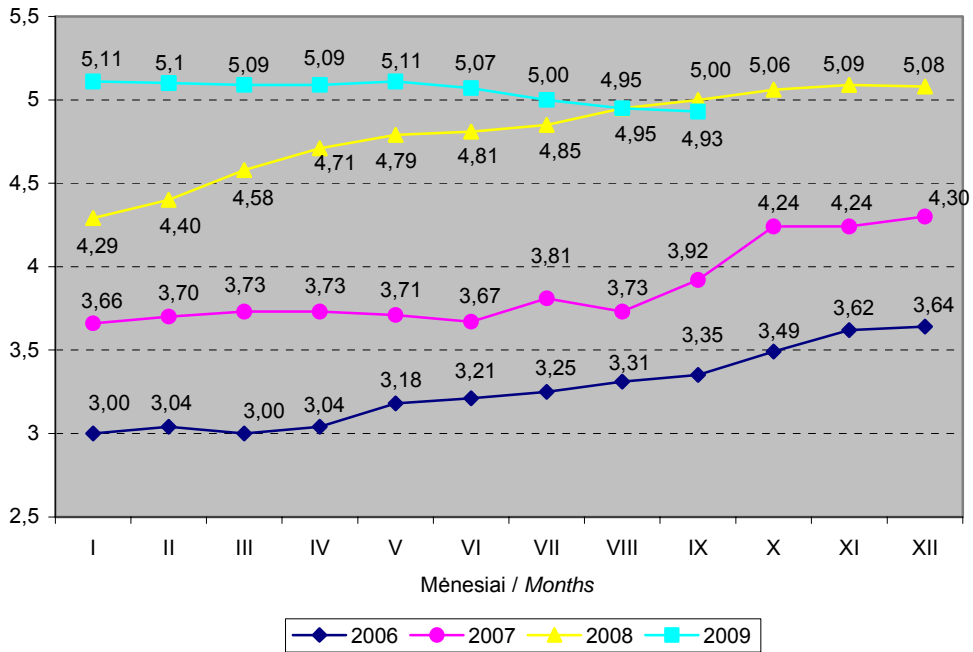
ŽŪMPRIS duomenimis, per pastaruosius metus (nuo 2008 m. rugsėjo iki 2009 m. rugsėjo) mažmeninėje prekyboje brango (nors ir nežymiai) juoda duona – 0,4 proc. ir balta duona – 1,4 proc. Ekstra ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina buvo stabili, o makaronai, grikių ir manų kruopos per tą patį laikotarpį atpigo.

Beveik nemažėjančios grūdų produktų kainos ir nuolat silpnėjanti gyventojų perkamoji galia mažino kai kurių pagrindinių grūdų produktų pardavimą šalies rinkoje. 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, parduota mažiau: kvietinių miltų – 15,0 proc., konditerijos gaminių – 10,5 proc., baltos duonos – 8,1 proc., javų kruopų – 6,5 proc., juodos duonos – 4,2 proc., ruginių miltų – 4,1 proc.

Grūdų produktų mažmeninių kainų struktūra

Mažmeninių kainų struktūra rodo (priedas), kad ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų 2009 metų rugsėjo mėnesio mažmeninių kainų struktūroje didelė dalis teko duonos gaminių kepėjams: ruginės duonos – 46,7 proc., batono – 46,6 proc. Nemažą lyginamąjį svorį sudarė ir prekybos įmonių dalis: atitinkamai 20,1 proc. ir 20,4 proc. Todėl galima teigti, kad ir duonos

gaminių kepėjų, ir prekybos įmonių įtaka minėtų produktų mažmeninėms kainoms yra gana sviri. Aukščiausios rūšies kvietinių miltų 2009 metų rugsėjo mėnesio mažmeninės kainos didelė dalis teko prekybininkams – 40,1 proc. ir malimo įmonėms – 26,7 proc.

8 pav. Batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/kg [4]
 Figure 8. Retail price of a loaf of white bread made from the best-quality wheat flour in 2006–2009, Lt/kg

Nors ES valstybėse 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, grūdų kainos sumažėjo labai panašiai, žemdirbių dalis grūdų produktų mažmeninėse kainose keitėsi labai nevienodai (8 lentelė).

2009 metų rugsėjo mėnesio pradžioje ruginės duonos mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbio dalis buvo Estijoje (6,4 proc.), o mažiausia – Lietuvoje (4,7 proc.), bet mūsų šalyje 2009 metų rugsėjį, palyginti su 2008-ųjų rugsėju, žemdirbio dalis sumažėjo daugiausia. Tai lėmė per minėtą laikotarpį 40,0 proc. sumažėjusi rugių kaina ir 3,3 proc. padidėjusi ruginės duonos didmeninė kaina.

Baltos duonos skrudinti mažmeninėje kainoje didžiausia žemdirbio dalis buvo Vengrijoje, Latvijoje ir Čekijoje, o mažiausia – Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje. Spagečių (makaronų) mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbio dalis užfiksuota Čekijoje, Lenkijoje ir Lietuvoje, o mažiausia – Vengrijoje ir Suomijoje.

Aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbių lyginamoji dalis buvo Slovakijoje, Čekijoje ir Lenkijoje, o mažiausia – Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje.

Per nagrinėjamą laikotarpį žemdirbio lyginamoji dalis Lietuvos aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje sumažėjo 7,2 proc. punkto, kadangi maistingių kviečių kaina nukrito net 33,9 proc., o aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina prekybos centruose jau pora pastarųjų metų stabili. Nors per minėtą laikotarpį žemdirbio lyginamoji dalis aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje daugiau nei Lietuvoje sumažėjo Lenkijoje ir Suomijoje, vis tiek 2009 metų rugsėjo mėnesio pradžioje ji buvo atitinkamai 7,0 ir 1,4 proc. punkto didesnė nei Lietuvoje.

8 lentelė / Table 8

Žemdirbių dalis kai kurių valstybių grūdų produktų kainose
2008 ir 2009 metų rugsėjo mėnesio pradžioje, proc. [2]
*Farmers' share in prices of grain products in selected countries in the beginning
of September 2008 and 2009, %*

Valstybės Country	Ruginė duona Rye bread			Balta duona skrudinti White bread for toast			Spagečiai (makaronai) Spaghetti			A. r. kvietiniai miltai Wheat flour, best quality		
	2008	2009	pokytis change	2008	2009	pokytis change	2008	2009	pokytis change.	2008	2009	pokytis change
Čekija Czech Republic	...	...	...	6,4	6,1	-0,3	10,0	7,9	-2,1	27,8	28,7	+0,9
Estija Estonia	9,9	6,4	-3,5	6,4	5,0	-1,4	7,6	4,8	-2,8	23,6	16,3	-7,3
Latvija Latvia	7,7	5,4	-2,3	10,7	6,3	-4,4	7,3	4,9	-2,4	22,2	15,1	-7,1
Lenkija Poland	...	...	...	4,8	4,2	-0,6	8,2	6,5	-1,7	35,3	22,3	-13,0
Lietuva Lithuania	11,3	4,7	-6,6	6,6	4,5	-2,1	11,8	6,3	-5,5	22,5	15,3	-7,2
Slovakija Slovakia	...	...	...	6,8	4,2	-2,6	6,8	4,9	-1,9	37,3	38,8	+1,5
Suomija Finland	...	...	...	4,7	2,9	-1,8	7,4	4,2	-3,2	27,9	16,7	-11,2
Švedija Sweden	...	...	...	6,1	3,1	-3,0	8,9	4,8	-4,1	22,4	19,0	-3,4
Vengrija Hungary	...	...	...	18,3	11,5	-6,8	3,6	2,8	-0,8	20,0	19,8	-0,2
Vokietija Germany	...	...	...	4,8	3,2	-1,6	7,7	4,9	-2,8	24,5	18,3	-6,2

Užsienio prekyba

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008 metų tuo pačiu laikotarpiu, javų grūdų eksportas padidėjo 11,6 proc., o importas sumažėjo 78,5 proc. (9 lentelė). Malybos produkcijos eksportas per tą patį laikotarpį išaugo 1,1 proc., o importas – 19,4 proc. Rapsų sėklų eksportas iš Lietuvos padidėjo 2,7 karto, o importas – 13,5 proc. Maistinio rapsų aliejaus eksportuota 46,6 proc. mažiau, o importuota 13,8 proc. daugiau.

9 lentelė / Table 9

Grūdų ir rapsų sėklų bei jų produktų užsienio prekyba 2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, tūkst. t [9]
Foreign trade in grains and rapeseed and their products in January–September 2008 and 2009, thou t

Produktai / Products	Eksportas / Export			Importas / Import		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
Javų grūdai <i>Cereal grains</i>	940,3	1049,5	11,6	306,2	65,9	-78,5
iš jų: / of which:						
kviečiai / <i>wheat</i>	695,5	750,6	7,9	109,3	31,8	-70,1
rugiai / <i>rye</i>	40,8	50,7	24,3	2,7	0,35	-87,0
miežiai / <i>barley</i>	141,7	148,1	4,5	32,7	4,9	-85,0
kukurūzai / <i>maize</i>	34,9	2,6	-92,6	147,6	18,6	-87,4
Malybos produkcija: <i>Milling products:</i>	103,7	104,8	1,1	30,4	36,3	19,4
iš jos: / of which:						
kvietiniai miltai <i>wheat flour</i>	4,9	7,3	49,0	3,9	10,3	164,1
ruginiai miltai <i>rye flour</i>	0,9	0,5	-44,4	13,6	11,8	-13,2
javų kruopos <i>cereal groats</i>	2,05	3,0	46,3	1,2	2,0	66,7
Rapsų sėklos <i>Rapeseed</i>	66,60	180,47	2,7 k.	36,49	41,43	13,5
Rapsų aliejus <i>Rapeseed oil</i>	24,5	13,1	-46,6	36,8	41,9	13,8

Daugiausia lietuviškų kviečių 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais nupirko Latvija – 24,0 proc., Turkija – 12,0 proc., Libija – 10,7 proc., Marokas – 8,9 proc., Egiptas – 7,2 proc., Ispanija – 7,0 proc. Rugių eksportuota į Suomiją – 58,8 proc., Nyderlandus – 16,8 proc., o miežių – į Airiją – 18,8 proc., Portugaliją – 14,2 proc., Latvija – 8,6 proc., Vokietiją – 7,8 proc. Kvietinių miltų Lietuva pardavė Latvijai – 60,3 proc., Rusijai – 24,7 proc., Estijai – 7,0 proc., o ruginių – Latvijai –

40,9 proc., Izraeliui – 25,0 proc., Jungtinei Karalystei – 22,7 proc. Javų kruopų parduota Latvijai – 53,4 proc., Estijai – 38,2 proc.

Daugiausia rapsų sėklų iš Lietuvos nupirko Belgija – 25,3 proc., Danija – 16,2 proc., Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė – po 13,7 proc., Vokietija – 9,5 proc. Daugiausia maistinio rapsų aliejaus eksportuota į Vokietiją – 36,8 proc., Estiją ir Latviją – po 15,0 proc., Lenkiją – 14,3 proc.

Daugiausia kviečių importuota iš Latvijos – 67,9 proc., Lenkijos – 27,4 proc., Estijos – 4,1 proc., rugių – iš Vokietijos – 34,3 proc., Lenkijos ir Danijos – po 28,6 proc., miežių – iš Vokietijos – 59,2 proc., Latvijos – 22,4 proc., Rusijos – 18,4 proc.

Lietuva iš Lenkijos nupirko 59,2 proc. kvietinių ir 4,2 proc. ruginių miltų, o iš Latvijos – atitinkamai 26,2 proc. ir 95,8 proc. Javų kruopų importuota iš Lenkijos – 50,5 proc., Vengrijos – 24,2 proc., Latvijos – 21,7 proc.

Didžioji rapsų dalis importuota iš Ukrainos – 66,2 proc., Baltarusijos – 25,3 proc. Sėklai skirtų rapsų įvežta iš ES šalių: Vokietijos – 59,4 proc., Danijos – 15,6 proc., Prancūzijos – 13,7 proc., Švedijos – 7,9 proc. Daugiausia maistinio rapsų aliejaus per minėtą laikotarpį importuota iš Rusijos – 44,1 proc., Baltarusijos – 23,0 proc., Estijos – 16,2 proc.

10 lentelė / Table 10

Eksportuotų ir importuotų javų grūdų ir rapsų sėklų bei jų produktų vidutinės kainos
2008 ir 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, Lt/t [9]
Average prices of exported and imported cereal grains and grain products
in January–September 2008 and 2009, Lt/t

Produktai / Products	Eksportas / Export price			Importas / Import price		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
Javų grūdai <i>Cereal grains</i>	786	509	-35,2	790	783	-0,9
iš jų: / of which:						
kviečiai / <i>wheat</i>	814	541	-33,5	692	462	-33,2
rugiai / <i>rye</i>	746	387	-48,1	1221	2540	108,0
miežiai / <i>barley</i>	630	398	-36,8	1053	706	-32,9
Kvietiniai miltai <i>Wheat flour</i>	1136	873	-23,2	1214	758	-37,6
Ruginiai miltai <i>Rye flour</i>	1090	837	-23,2	1064	757	-28,8
Javų kruopos <i>Cereal groats</i>	1430	1051	-26,5	1205	805	-33,2
Rapsų sėklos <i>Rapeseed</i>	1334	964	-27,7	1752	1296	-26,0
Rapsų aliejus <i>Rapeseed oil</i>	3465	2258	-34,8	3379	2160	-36,1

Eksportuotų grūdų kainos 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008 metų tuo pačiu laikotarpiu, buvo 35,2 proc. mažesnės (10 lentelė). Apie 24,0 proc. sumažėjo ir eksportuotų grūdų produktų kainos. Brangiausiai eksportuoti kviečiai ir javų kruopos. Įvežtų kviečių ir miežių kainos per minėtą laikotarpį sumažėjo atitinkamai 33,2 ir 32,9 proc. Kadangi beveik visi importuoti rugiai buvo skirti sėklai – jų kaina išaugo net 108,0 proc. Iš įvežtų grūdų produktų brangiausiai teko mokėti už javų kruopas, nors jų vidutinė kaina ir sumažėjo 33,2 proc.

Vidutinė maistinio rapsų aliejaus kaina Lietuvoje 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais buvo 2258 Lt/t – 34,8 proc. mažesnė nei 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu. Kai kuriose valstybėse maistinis rapsų aliejus kainavo panašiai, kaip ir Lietuvoje: Baltarusijoje – 2112 Lt/t, Estijoje – 2337 Lt/t, Rusijoje – 1900 Lt/t, o Vokietijoje – 40,5 proc. (3173 Lt/t), Lenkijoje – 18,4 proc. (2674 Lt/t) brangiau.

Ateities sandoriai tarptautinėse biržose rodo, kad grūdų ir rapsų kainos nuo 2009 metų lapkričio mėnesio pradėjo didėti. Maistinių kviečių kainos Londono biržoje 2010 metų lapkričio mėnesį turėtų būti apie 12,1 proc., o Paryžiaus biržoje – 10,1 proc. didesnės nei 2009 metų lapkričio mėnesį. Miežiai per tą patį laikotarpį turėtų pabrangti apie 9,7 proc., o rapsai – apie 6,1 proc. (11 lentelė).

11 lentelė / Table 11

Ateities sandorių kviečių, miežių ir rapsų kainos tarptautinėse biržose 2009 metais, Lt/t [2]
Future transaction prices of wheat, barley and rapeseed at the international exchanges in 2009, Lt/t

Birža <i>Exchange</i>	Pristatymo mėnuo <i>Delivery month</i>	2 sav. / week (01-05-11)	15 sav. / week (04-06-12)	25 sav. / week (06-15-21)	30 sav. / week (07-20-26)	40 sav. / week (09-28-10-04)
Maistiniai kviečiai / Food wheat						
LIFFE	2010-01	479	460	484	432	382
	2010-03	488	470	493	441	389
	2010-05	-	-	503	451	399
	2010-07	-	-	511	459	407
	2010-11	-	-	-	-	417
MATIF	2010-01	562	496	506	483	426
	2010-03	562	502	510	490	433
	2010-05	-	-	517	496	441
	2010-08	-	-	532	513	474
	2010-11	-	-	-	-	468
Miežiai / Barley						
WCE	2010-03	341	339	450	389	357
	2010-05	-	-	454	393	362
	2010-10	-	-	-	-	362
Rapsai / Rapeseed						
MATIF	2010-02	-	-	1069	931	904
	2010-05	-	-	1088	939	923
	2010-08	-	-	-	-	927
	2010-11	-	-	-	-	937

LIFFE – London International Financial Future Exchange (Didžioji Britanija);

MATIF – The International French Futures and Options Exchange (Prancūzija);

WCE – Winnipeg Commodity Exchange (Kanada).

Išvados

Dėl padidėjusios grūdų pasiūlos pasaulio ir ES šalių rinkose bei sumažėjusio grūdų produktų vartojimo gerokai nukrito grūdų kainos. Per 2009 metų devynis mėnesius Lietuvoje grūdų vidutinės supirkimo kainos sumažėjo: palyginti su 2007-ųjų devyniais mėnesiais – 37,2 proc., su 2008-ųjų – 35,6 proc., o rapsų atitinkamai – 4,3 proc. ir net 35,1 proc. Maistinių kviečių vidutinė supirkimo kaina 2009 metų rugsėjo mėnesį buvo 33,9 proc., pašarinių kviečių – 30,3 proc., maistinių rugių – 40,0 proc., pašarinių miežių – 48,1 proc., rapsų – 32,3 proc. mažesnė nei 2008-ųjų rugsėjį.

Ateities sandoriai tarptautinėse biržose rodo, kad maistinių kviečių kainos Londono biržoje 2010 metų lapkričio mėnesį turėtų būti apie 12,1 proc., o Paryžiaus biržoje – 10,1 proc. didesnės nei 2009 metų lapkričio mėnesį. Miežiai per tą patį laikotarpį turėtų pabrangti apie 9,7 proc., o rapsų sėklos – apie 6,1 proc.

Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos, pradėjusios mažėti 2008 metų rugpjūčio mėnesį, nežymiai smuktelėjo ir 2009 metais, tačiau skirtingai: kvietinių ir ruginių miltų – žymiai daugiau nei ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų, o minėtų produktų mažmeninės kainos nukrito mažiau.

Mažmeninių kainų struktūra rodo, kad Lietuvoje žemdirbio lyginamosios dalies sumažėjimą ruginės duonos ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninių kainų struktūroje lėmė žymiai nukritusios rugių bei maistinių kviečių supirkimo kainos ir beveik nemažėjančios jų produktų mažmeninės kainos.

Nors duonos kepimo įmonės 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, vidaus rinkoje ruginės duonos natūriniais vienetais pardavė 4,2 proc. mažiau, pajamų už parduotą duoną gavo beveik tiek pat. Todėl darytina išvada, kad duonos kepimo įmonės sėkmingai naudojami situacija ir kainų nemažina, nes duoną, kaip pagrindinį maisto produktą, žmonės vis tiek pirks.

Grūdų ir rapsų sėklų bei jų produktų kainos per trumpą laikotarpį buvo nestabilios, kadangi nors minėtų prekių rinkose ir vyravo beveik tobula konkurencija, tačiau jų paklausa bei pasiūla buvo neelastinga.

Ilgą laiką grūdų kainoms buvo būdinga mažėjimo tendencija, kadangi grūdų ir rapsų sėklų produktų paklausa didėjo palyginti lėtai, o pasiūla – žymiai greičiau.

Literatūra

1. *Agricultural prices and price indices* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables>.
2. *Agro RINKA*. Vilnius: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2008–2009. ISSN 1648-987X.
3. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas Nr. VIII-1099, 1999 m. kovo 23 d. Iš *Valstybės žinios*, 1999-04-02, Nr. 30-856.
4. *Lietuvos žemės ūkis 2006–2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007–2009. ISSN 1648-0368.
5. MARTINKUS, B.; ŽILINSKAS, V. *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija, 2001. 790 p. ISBN 9986-13-575-3.

6. *Rinkos ekonomika ir valstybinis reguliavimas*. Laisvosios rinkos institutas. Vilnius: Balticon, 1990. 459 p. ISBN 5-89942-561-x:49.95.
7. PASAS, K.; LOUZAS, B.; DEIVIS, L. *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos biznis, 1994. 310 p.
8. WONNACOTT, P.; WONNACOTT, R. *Mikroekonomika*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 1998. 571 p. ISBN 9986-850-15-0.
9. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

*THE ASPECTS OF SHORT-AND LONG-TERM CHANGES IN PRICES ON THE LITHUANIAN MARKETS
OF GRAIN AND RAPESEED AND THEIR PRODUCTS*

Summary

The past three years for grain and rapeseed growers were rather favourable: the grain harvest was increasing by 10% every year and the grain self-sufficiency rate went up on average by 45 percentage points. The rapidly growing supply caused changes on the markets of grain and rapeseed and their products.

In Lithuania and other EU countries average grain purchase prices have decreased similarly. The reduction of average wholesale prices was different: the prices of wheat and rye flour decreased much more than that of rye and wheat bread made from the best quality flour, while the retail prices of the said products went down even slower. In Lithuania the lower farmer's share in the retail price structure of rye bread and wheat flour of the best quality was caused by the reduced grain purchase prices and retail prices of grain products, the decrease of which was inconsiderable. Over the analysed period the prices of grain and rapeseed and their products were unstable because on the markets of the said products was almost perfect competition and their demand and supply was inelastic. In recent years the grain prices had a decreasing tendency because the demand for grain and rapeseed products was going up rather slowly and the supply was increasing considerably faster.

Keywords: grain, rapeseed, price, price structure, supply, demand.